

**Proposta
de traducció
de noms propis**

UNIVERSITAT DE BARCELONA

**Servei
de Llengua
Catalana**

**PROPOSTA
DE TRADUCCIÓ
DE NOMS PROPIS**

**UNIVERSITAT DE BARCELONA
SERVEI DE LENGUA CATALANA**

Direcció:
M. Teresa Cabré
Secretaria tècnica:
Esteve Clua
Àrea de correcció i traducció:
Elisabet Solé i Solé

© Servei de Llengua Catalana, 1991
Universitat de Barcelona
Gran Via de les Corts Catalanes, 585
08007 Barcelona

Disseny de la coberta: Cass
Impressió: Limpergraf, S.A. Carrer del R  , 17. Nau 3. Ripollet (Barcelona).
DL: B-25.746-92

PRESENTACIÓ

Aquesta *Proposta de traducció de noms propis* té dos objectius fonamentals. D'una banda, pretén donar una resposta coherent als dubtes que es plantegen dins l'àmbit universitari quan s'han d'escriure noms propis en textos, de qualsevol mena, en català. D'altra banda, aquest text és una eina més de suport ling  stic a la comunitat universitària, que se situa en la mateixa línia que els *Criteris ling  stics*, la *Proposta d'  s de majúscules i minúscules* i la *Proposta d'abreviatures, sigles i símbols*.

El text, que s'ha elaborat tenint en compte les necessitats de tots els col  lectius de la Universitat de Barcelona, no és un document sobre criteris de traducció dels noms propis en general i per a qualsevol àmbit, sinó una proposta restringida a les necessitats de la UB.

Aquesta proposta tampoc no vol donar resposta a qualsevol problema de traducció sigui quina sigui la llengua d'arribada. Només ha tingut en compte els problemes que sorgeixen quan es tradueixen noms propis d'altres llengües al català, és a dir, tan sols s'han considerat els textos escrits (siguin originals o traduccions) en què el català és la llengua d'arribada.

I finalment, aquest document respon a les especificitats temàtiques plantejades per la majoria de textos que es produeixen dins la Universitat de Barcelona, que són fonamentalment textos de llenguatge administratiu o bé textos científico-tècnics.

Tenint en compte, doncs, aquestes restriccions (els diferents col  lectius de la UB, el català com a llengua d'arribada i els tipus de textos que produeix la Universitat) i el material bibliogràfic existent --recollit a la bibliografia final--, s'han establert uns criteris, per tal que el tractament que rebin els noms propis dins de la Universitat de Barcelona sigui al més homogeni i coherent possible.

Al document, s'hi presenten un total de 23 punts que, per facilitar-ne la consulta, s'han agrupat en nou descriptors en l'índex temàtic: llocs, persones, organismes, obres d'art, bibliografia, activitats docents, ensenyaments, lleis i celebracions populars.

Barcelona, març de 1991

ÍNDEX TEMÀTIC

LLOCS

(pàgina 9)

1. Toponímia catalana
2. Toponímia no catalana
3. Noms genèrics de vies urbanes

PERSONES

(pàgina 10)

4. Noms i cognoms
5. Càrrecs oficials
6. Reis, famílies reials i papes

ORGANISMES

(pàgina 11)

7. Partits polítics
8. Museus, palaus, patronats, fundacions, col·legis professionals, arxius i altres institucions
9. Tribunals i audiències, fons, federacions esportives, associacions
10. Institucions i organismes de l'Administració pública, i dependències i òrgans de govern d'aquests
11. Universitats, facultats, escoles universitàries, departaments
12. Organismes i institucions de caràcter privat que constitueixen noms amb marca registrada

OBRES D'ART

(pàgina 12)

- 13. Obres d'art
- 14. Representacions teatrals i obres musicals
- 15. Títols de pel·lícules

BIBLIOGRAFIA

(pàgina 13)

- 16. Títols d'obres literàries, científico-tècniques
- 17. Referències i citacions bibliogràfiques

ACTIVITATS DOCENTS

(pàgina 14)

- 18. Títols de conferències i ponències
- 19. Congressos, simposis i fires
- 20. Beques, programes, projectes i premis

ENSENYAMENTS

(pàgina 15)

- 21. Assignatures i cursos

LLEIS

(pàgina 16)

- 22. Lleis, decrets

CELEBRACIONS POPULARS

(pàgina 16)

- 23. Celebracions populars no catalanes

1. Toponímia catalana

Els noms dels municipis i comarques s'escriuen segons els criteris que se segueixen a les llistes oficials. Per al Principat, les normes de l'Institut Cartogràfic i el DOGC núm. 530 de 19-04-85, llistes aprovades per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Per a les Illes Balears, el Decret 36/1988, de 14 d'abril, pel qual es publiquen les formes oficials dels topònims de les Illes Balears. Per al País Valencià, el document *Denominació actual dels municipis de la Comunitat Valenciana i tràmits per a la seva alteració*.

2. Toponímia no catalana

Quant al nom dels països, dels estats i de la toponímia major en general (capitals, ciutats importants, alguns accidents geogràfics, etc.), se segueix el criteri de tradició. Generalment són topònims que ja tenen una forma tradicional en català, però si no la tenen, es respecta la forma original segons la designació oficial, és a dir, no es tradueix.

Ex.: Florència (Firenze), Saragossa (Zaragoza), Cadis (Cádiz), Londres (London), Milà (Milano), però Santo Domingo; l'Adriàtic; els Alps, els Apenins; el Tàmesi.

Quant als topònims de països que tenen alfabet diferents del llatí se segueix el criteri del *Gran Larousse Català*, simple transcripció o adaptació a la grafia i fonètica catalana, o de la *Gran Enciclopèdia Catalana* (GEC) i l'*Atlas* de l'Enciclopèdia Catalana, transliteració.

Ex.: Xangai, l'Azerbaitjan, Kíev.

Pel que fa a accidents geogràfics, quan van acompanyats del genèric, aquest es tradueix si no forma part del topònim pròpiament dit (en aquests casos el genèric s'escriu amb minúscula). En general cal seguir el criteri de les fonts esmentades anteriorment.

Ex.: la badia Hudson, el (riu) Iang-Tsé, la mar Roja, el desert Al-Nafud, però Long Island.

3. Noms genèrics de vies urbanes

Dins de textos escrits en llengua catalana, els noms genèrics de la toponímia urbana es tradueixen; i es mantenen sense traduir els topònims pròpiament dits. Però, quan es coneixen internacionalment amb el nom d'origen, no es tradueixen.

Ex.: carrer de Rivoli, de Serrano, plaça de la Castellana, però Times Square, Alexanderplatz.

4. Noms i cognoms

Els noms de pila es mantenen en la llengua en què vinguin escrits i, sobretot, es vetlla perquè hi hagi coherència en un mateix text, és a dir, que sempre s'escriuin de la mateixa manera. Pel que fa als cognoms castellans, cal respectar-ne l'accentuació. Només si la persona interessada ho expressa explícitament, s'hi apliquen les regles d'accentuació en català.

Ex.: *Lluïsa García, Pere Garcia.*

S'ha de tenir en compte que els noms d'un mateix text vagin tots abreujats o no hi vagin.

Ex.: *els alumnes J. M. Montcada, N. Rius i M. Solà, o bé, Josep M. Montcada, Núria Rius i Marta Solà.*

En el cas de noms estrangers de personatges públics o històrics, i de personatges ficticis de la literatura universal se segueix la transcripció o transliteració del *Gran Larousse Català* o de la *Gran Enciclopèdia Catalana*, respectivament; en el cas que no n'hi hagi, es té en compte la forma comuna (o més estesa) usada pels mitjans de comunicació escrits.

Ex.: *Mikhail Gorbaxov, Georg Friedrich Händel, Aristòtil, Sigfrid.*

5. Càrrecs oficials

En l'àmbit universitari i en textos escrits en català, els càrrecs oficials s'han de traduir. Pel que fa als tractaments, s'adeqüen a la realitat de la llengua d'arribada, en aquest cas el català.

Ex.: *el vice-rector de la Universitat Complutense de Madrid.*

6. Reis, famílies reials i papes

Cal traduir el nom dels reis, de les famílies reials i dinasties, i dels papes. Si es tracta de noms estrangers, corresponents a altres alfabetos diferents del llatí, se segueix el criteri del *Gran Larousse Català* i la *Gran Enciclopèdia Catalana*, exposat anteriorment.

Ex.: *Miquel III, primer sobirà de la família dels Romanov; Amadeu de Savoia, el príncep Felip, Joan Carles I, Elisabet II d'Anglaterra; els Borbons, els Plantagenet; Joan XXIII.*

7. Partits polítics

Com a criteri general, el nom dels partits polítics es tradueix seguint la tradició establerta pels mitjans de comunicació, excepte aquells casos en què s'ha consagrat la forma original perquè la traducció ofereix problemes d'identificació respecte al nom d'origen.

Ex.: *Partit Comunista, Partit Laborista, Comitè per a la Defensa del Poble Kurd, però Sendero Luminoso, Euskadiko Ezkerra, Partido Colorado.*

8. Museus, palaus, patronats, fundacions, col·legis professionals, arxius i altres institucions

En general, cal posar en català els noms dels museus, palaus, patronats, fundacions, col·legis professionals, arxius i altres institucions d'aquest tipus, llevat d'algun cas de noms de llarga tradició en la llengua d'origen.

Ex.: *Museu del Prado, Museu del Louvre, Palau de Congressos, Col·legi Oficial de Veterinaris de Tarragona, Col·legi d'Advocats, però British Museum (al costat de Museu Britànic).*

9. Tribunals i audiències, fons, federacions esportives, associacions

Cal posar en català el nom dels tribunals i audiències, dels fons, de les federacions esportives, etc. Sovint, són noms que van acompanyats per la sigla corresponent. En els casos en què la sigla no coincideix amb el nom, es tradueix la designació oficial i es manté la sigla original. Només és aconsellable d'adaptar la sigla a la traducció si està poc fixada i no té tradició internacional, és a dir, si només s'usa com a recurs d'economia lingüística.

Ex.: *Tribunal de Comptes, Direcció General dels Serveis Jurídics de l'Estat, Fons de Compensació Interterritorial; Federació Internacional de Piragüisme (FIC), Federació Internacional de Gimnàstica (FIG); Associació Europea Internacional d'Educació (EIEA), Associació Nacional d'Universitats d'Ensenyament Superior (ANUIES).*

10. Institucions i organismes de l'Administració pública, i dependències i òrgans de govern d'aquests

Els noms de les institucions i dels organismes públics, en general, es tradueixen. En els casos en què pot ser coincident un organisme de l'Administració local amb un d'estatal, s'hi afegeix, en el segon cas, el sintagma 'de l'Estat'.

Ex.: *Ministeri d'Educació i Ciència, Ministeri d'Energia i de Recursos del Quebec, Direcció General d'Administració Local de l'Estat* (si s'ha de distingir de la de Catalunya), *Consell d'Universitats, Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), Centre Europeu per al Desenvolupament de la Formació Professional (CEDEFOP)*.

11. Universitats, facultats, escoles universitàries, departaments

El nom de les universitats, facultats, escoles universitàries i departaments es tradueix.

Ex.: *Universitat de Saragossa, Universitat Autònoma Metropolitana de Ciutat de Mèxic, Laboratori de Recerques sobre Tecnologies i Processos de Conversió de la Universitat de Sherbrooke, Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Industrial de la Universitat del País Basc, Departament d'Història de la Farmàcia de la Universitat Complutense de Madrid, Departament de Llengua Espanyola de la Universitat de Barcelona, Institut d'Estudis Hispànics*.

12. Organismes i institucions de caràcter privat que constitueixen noms amb marca registrada

Pel que fa a organismes i institucions de caràcter privat, en què el nom està registrat, aquest es manté en la llengua d'origen. Cal tenir en compte que hi ha organismes que tenen el nom registrat en més d'una llengua (per exemple alguns bancs); en aquests casos cal posar-lo en català quan s'inclou en un text en català.

Ex.: *Banco Español de Crédito, El Corte Inglés*, però *Banc Popular Espanyol (Banco Popular Español)*.

13. Obres d'art

El títol de les obres d'art, tant si es tracta de pintura, escultura, com d'arquitectura, es tradueix com a criteri general, excepte en els casos en què hi ha tradició de no fer-ho.

Ex.: *Les senyorettes d'Avinyó; El pensador; el Sagrat Cor de París, la torre de Pisa, els Invàlids de París*, però *el Duomo de Florència*.

14. Representacions teatrals i obres musicals

El títol de les representacions teatrals es respecta, és a dir, no es tradueix.

Ex.: *Dancing, Cómeme el coco negro, Les tres germanes*.

El títol de les obres musicals, en general, no es tradueix. En casos de comprensió i reproducció difícil, es fa constar el nom original i es tradueix el nom de l'obra literalment entre parèntesis. Cal tenir en compte el criteri de tradició, sobretot en el cas de les òperes.

Ex.: *Don Giovanni, Der Fliegende Holländer (L'holandès errant), Così fan tutte, Die Zauberflöte (La flauta màgica), Ave verum corpus* de Mozart.

Hi ha obres, però, en què el títol està format per un genèric del tipus sonata, missa, simfonia, concert, etc. En aquest cas, solen traduir-se.

Ex.: *la Novena simfonia* de Beethoven, *la Sonata en sol major* de Schubert.

15. Títols de pel·lícules

Cal posar en català el títol de les pel·lícules que han estat doblades en català; si es projecten en versió original, no es tradueix (però es pot posar la traducció literal en català entre parèntesis).

Ex.: *Blade Runner, Allò que el vent s'endugué, Mystery Train, Die Eheder Maria Braun (El matrimoni de Maria Braun)*.

16. Títols d'obres literàries, científic-tècniques

S'ha de respectar el títol dels llibres que tenen una versió catalana. En els altres casos es respecta el títol original i, si es vol, es pot posar la traducció literal catalana entre parèntesis a continuació.

Ex.: *El pèndol de Foucault*; però, *L'étude des postes de travail, Chemistry and Physics, Experimentos de Física*.

Cal tenir en compte que, sobretot en l'àmbit universitari, sovint es treballa amb referències bibliogràfiques puntuals. En aquest cas, cal respectar sempre el títol de la versió que se cita encara que hi pugui haver alguna versió en català.

Ex.: *Estudios sobre la histeria*, si es treballa amb la versió FREUD, S. *Obras completas: Estudios sobre la histeria*. Madrid: Biblioteca Nueva, 1948 [1895], vol. 1.

17. Referències i citacions bibliogràfiques

En les referències bibliogràfiques incloses en un text en català (tant dins del text mateix com al final en forma de llista bibliogràfica), l'edició, el lloc d'edició, la data, la sèrie, el volum, la pàgina, i d'altres informacions (en premsa, tesi doctoral, etc.) s'han de posar en català. Pel que fa al lloc de publicació s'ha de tenir en compte el que es diu en el punt 2.

Ex.: ALEGRE ESCOLANO, A. "Estudio de las funciones reales cuyas variables estan relacionadas a través de un sistema de ecuaciones". A: *Cuadernos de Economía*. Setembre-desembre de 1984, vol. 15, núm. 35, pàg. 375-429.

CHESTER, W. *Mechanics*. Londres: George Allen & Unwin, 1979.

En les citacions bibliogràfiques, s'han de considerar dos casos diferents. D'una banda, quan es fa una citació sense referenciar-ne l'obra de procedència; i de l'altra, quan se n'esmenta l'obra de referència (ja sigui amb nota o a la bibliografia final). En el primer cas, la citació ha de ser en català, ja que s'inclou en un text en català.

Ex.: *Com diu Bion*, "...certs llibres, com algunes obres d'art, susciten emocions poderoses i estimulen el creixement, es vulgui o no."

En el segon cas, cal ser coherent en un mateix text: o bé es posen totes les citacions en català (és a dir, se'n fa sistemàticament la traducció si la llengua original és altra que el català), o bé s'és fidel a l'original (és a dir, no es tradueixen mai sigui quina sigui la llengua).

Així doncs, davant d'una referència bibliogràfica com la següent:

BION, W. R. *Aprendiendo de la experiencia*. Buenos Aires: Paidós, 1966, pàg. 51.

dins de text, es pot donar un dels dos casos citats a continuació.

Com diu Bion (1966, 51), "...certs llibres, com algunes obres d'art, susciten emocions poderoses i estimulen el creixement, es vulgui o no."

Com diu Bion (1966, 51), "...ciertos libros, como algunas obras de arte, suscitan emociones poderosas y estimulan el crecimiento, se quiera o no."

18. Títols de conferències i ponències

Cal posar els títols de les conferències i ponències en la llengua en què es fan. Si convé, se'n pot posar la traducció literal en català entre parèntesis.

Ex.: "Generalized Quantifiers in Natural Language", "Un projet sur la néologie de large diffusion", "Tratamento automático da derivação sufixal: considerações morfológicas e semânticas", "Texto y contexto en la construcción de la notación matemática", "Els obstacles tècnics i materials que dificulten l'accés a la documentació".

19. Congressos, simposis i fires

Com a criteri general, es tradueix el títol dels congressos, simposis i fires. En casos d'ambigüitat o de dificultat d'identificació, és recomanable o bé de posar entre parèntesis la versió original la primera vegada que apareix en el text, o bé de posar a continuació del títol la ciutat on es realitza.

Ex.: *III Certamen de Joves Investigadors, III Trobades Europees d'Ensenyament Superior (3èmes Rencontres Européennes de l'Enseignement Supérieur), 42a Conferència Internacional d'Intercanvi Educacional a Nova York, II Congrés Internacional sobre Terminologia i Enginyeria del Coneixement, XXIX Congrés de l'Institut Internacional de Literatura Iberoamericana*.

20. Beques, programes, projectes i premis

Cal posar en català el nom de les beques, dels programes, projectes i premis. Pel que fa als premis, si el títol porta un antropònim s'ha de seguir el criteri exposat en el punt 4.

Ex.: *Programa d'Accions Integrades d'Investigació Científica i Tècnica entre Espanya i la República Federal d'Alemanya; Projecte inici de curs; Premi Nacional Santiago Ramón y Cajal; Premi Nacional Joan Carles I, d'investigadors joves*.

21. Assignatures i cursos

Tots els noms de les assignatures i cursos de postgrau, de doctorat, màsters, etc. de la Universitat de Barcelona (o en què hi participa conjuntament amb algun altre organisme) cal posar-los en català, independentment de la llengua en què s'imparteixen.

Ex.: *Poesia Espanyola del Segle XX, assignatura de cinquè curs de Filologia Hispànica; Civilització de Països de Parla Anglesa, assignatura de l'especialitat de Filologia Anglogermànica; màster en Direcció d'Empreses Constructores i Immobiliàries; postgrau en Cooperació i Desenvolupament*.

22. Lleis, decrets

Les lleis i els decrets tenen traducció catalana. Si la designació coincideix amb el nom d'una llei, un decret, etc. de l'àmbit català, cal indicar la designació forana corresponent.

Ex.: *Llei d'ordenació del sistema educatiu (LOSE)*, *Llei general de defensa dels consumidors i usuaris*, *Llei bàsica per a la regulació de l'ús de l'euskara*, *Llei de la funció pública de l'Estat*.

23. Celebracions populars no catalanes

La denominació de les celebracions populars no catalanes es deixa en la llengua original.

Ex.: *la Feria de San Isidro*, *la Feria de Abril*.

BIBLIOGRAFIA

Acords de les reunions del Grup de treball de traducció. Barcelona: 10-05-1989/30-05-1990. [Text mecanografiat].

Agencia EFE. *Manual del español urgente*. Madrid: Cátedra, 1987.

Bulletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears [BOCAIB]. Núm. 51, de 28-4-1988.

COROMINES, J. "Alguns noms propis estrangers usats de forma incorrecta". A: *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club Editor, 1971.

Denominació actual dels municipis de la Comunitat Valenciana i tràmits per a la seva alteració. València: Generalitat Valenciana, Direcció General d'Administració Local, 1989.

Diari de Barcelona. *Un model de llengua pels mitjans de comunicació: Llibre d'estil del Diari de Barcelona*. Barcelona: Empúries, 1987.

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya [DOGC]. Núm. 530, de 19-4-1985.

El País. *Libro de estilo*. 2a ed. Madrid: Promotora de Informaciones SA, 1980.

ESPINAL, M.T. *Los nombres propios. Lingüística y traducción*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1989. [Document fotocopiado].

Gran Enciclopèdia Catalana. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986.

Gran Larousse Català. Barcelona: Editorial Planeta; Edicions 62, 1990.

Institut Cartogràfic de Catalunya [ICC]. *Toponímia i cartografia: Assaig de sistematització*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Política Territorial i Obres Públiques; ICC, 1985. (Sèrie Manuals, 1).

KINGSCOTT, G. "The translation of names and titles". A: *Language International*. Amsterdam; Filadèlfia: John Benjamin Publishing Co.; John Benjamin North America, 1990, vol. 2, núm. 6, pàg. 13-21.

Libro de redacción. Barcelona: La Vanguardia, 1986.

"Lista dels noms dels municipis del Principat". A: *Documents de la Secció Filològica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1990, pàg. 85-118. (Biblioteca Filològica, XIX).

Criteris lingüístics. Barcelona: Universitat de Barcelona, Servei de Llengua Catalana, 1990.

"Topònims de les Illes Balears". A: *Documents de la Secció Filològica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1990, pàg. 119-129. (Biblioteca Filològica, XIX).

Orientacions per a l'ús de la llengua a Catalunya Ràdio i RAC. Barcelona: Unitat d'Assessorament Lingüístic [UAL], 1988, pàg. 23-24. [Text mecanografiat].

Col·lecció Lingüística

Criteris lingüístics

Proposta d'abreviatures, sigles i símbols

Proposta d'ús de majúscules i minúscules

Proposta de representació de les referències i citacions bibliogràfiques

Proposta de traducció de noms propis